

Яка головна причина системного конфлікту ЄС та Угорщини

Ткач Дмитро Іванович

*доктор політичних наук, професор, проректор,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: ditkach2017@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-6947-2036*

28 лютого 2022 р. Президент Володимир Зеленський підписав заявку на вступ України в Європейський Союз [1]. 10 квітня ц. р. посол Європейського Союзу в Україні Матті Маасікас заявив, що Україна має шанс отримати позитивну відповідь на прохання про надання статусу кандидата в члени ЄС вже у червні. 8 квітня голова Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн під час візиту до Києва передала Президенту України Володимирі Зеленському опитувальник для набуття статусу країни-кандидата на членство в ЄС [2]. 10 квітня ц.р. посол Європейського Союзу в Україні Матті Маасікас заявив, що Україна має шанс отримати позитивну відповідь на прохання про надання статусу кандидата в члени ЄС вже у червні. У той же час заступник голови Офісу президента Ігор Жовква заявив, що вступ України до ЄС станеться у найближчі роки [3].

Ставши членом ЄС Україна стикнеться із труднощі та проблеми, з якими зіткнулися країни які у 2004 році стали членами Спільноти. Тому вивчити вісімнадцятирічний досвід цих держав є надзвичайно важливим та актуальним завданням для України.

У сьогоднішньому виступі ми спробуємо проаналізувати як Угорщина, яка на початку 90 років стала на шлях демократичних перетворень, з десятих років ХХІ сторіччя перетворилася на країну з неліберальною демократією у якій панує право-консервативна ідеологія. Прослідкувати, як багатопартійна система, яка прийшла на зміну комуністичній однопартійній, знову трансформувалася у диктатуру конституційної більшості в Державних зборах і вже на протязі дванадцяти років домінує в державі. Довести, що саме це дає можливість уряду В. Орбана приймати будь-які закони на підтримку свого курсу на утвердження в країні неліберальної демократії. Дослідити сутність моністичності суспільного політичного інтересу, який притаманний лише тоталітарним суспільствам, запанував в Угорщині та монізм підтримується тут силовим впливом держави на суспільство, громадську думку й політичне життя соціуму в цілому. Підтвердити, що не дивлячись на гостру критику з боку Брюсселю політики угорської урядової коаліції, Будапешт і далі проводить свою лінію на посилення державного управління інститутами демократії та реформу державного сектора у бік централізації, повернення до консервативних традицій угорської держави, згортання демократичних принципів правління та посилення авторитарних тенденцій. Показати, які санкції застосовує до Угорщини ЄС для того щоб спонукати угорців виконувати вимоги Брюсселю.

Наукова новизна даної статті є у тім, що вперше в Україні робиться спроба проаналізувати витоки конфлікту між ЄС та Угорщиною, при цьому до наукового обігу залучається угорські нормативно-правові акти, які раніше в українській науковій літературі не використовувалися.

Угорщині четвертий термін підряд на парламентських виборах перемагає коаліція ФІДЕС-УГС та ХДСП з результатом більшість у дві третини депутатів. Це дозволило парламентській більшості приймати будь-які закони і навіть затвердити нову

Конституцію. То чому ця право-консервативна коаліція має таку потужну підтримку угорського населення? Відповідь на це питання варто шукати в червні 1920 року коли був заключений Тріанонський мирний договір між союзними державами Антанти у Першій світовій війні та Королівством Угорщина. В результаті якого дві третини території країни відійшли сусіднім країнам, а населення зменшилося з 15 мільйонів до 10.

Першому прем'єр-міністру демократичної Угорщини Йозефу Анталу належать слова, що біль Тріанона стукає в серця кожного угорця. І це дійсно так. Посттріанонський больовий синдром і сьогодні присутній у свідомості угорської нації. Ним уміло користується прем'єр-міністр країни Віктор Орбан і тому вже 12 років знаходиться при владі. Хоч Угорщина на офіційному рівні не заявляє територіальні претензії сусіднім країнам, але Уряд В. Орбана досить активно працює на тим щоб зберегти в угорських спільнотах закордоном національну ідентичність: рідну мову, культуру, національні традиції.

З 2004 року Угорщина є членом ЄС. Вступаючи у цю Спільноту угорці зобов'язалися частину свого суверенітету передати Брюсселю, жити по законам Євроунії. Але ці засадничі нормативно-правові документи, як правило не відповідають праву – консервативній ідеології правлячої коаліції, саме у цьому криється причина тих скандалів, які час від часу виникають у стосунках Угорщини з ЄС.

11 червня 2010 року депутати Державних зборів Андраш Чер-Палковіч та Антал Роган подали до Державних зборів проєкт Закону про свободу преси та захист медіаконтенту, який отримав назву медіаконституція.

Закон був прийнятий Державними зборами 2 листопада 2010 року та замінив Закон про пресу, який діяв з 1986 року [4]. Він визначив, що означає медіаслужба, як здійснюється відстеження та пошук медіасервісів, як діє лінійний аудіальний медіасервіс, що таке медіаконтент та контент-провайдер. Це законодавство поширилося на весь медіаконтент, у тому числі й на Інтернет.

22 липня 2010 року Державні збори прийняли Закон, що регулює засоби масової інформації та комунікації, згідно з яким Національне радіо та телебачення і Національний орган зв'язку були перетворені у Національне відомство засобів масової інформації та комунікацій (НВЗМІК). НВЗМІК є автономним органом державного управління, який бере участь у керуванні сферою комунікацій та здійсненні державної політики у цій царині. Цю урядову інституцію очолила приближена до Прем'єр-міністра Віктора Орбана особа, Моніка Караш.

Найбільший медіадослідник Угорщини Петер Байомі-Лазар вважає, що влада сьогодні може безпосередньо впливати на контент ЗМІ. Крім того, його занепокоєння викликає і неточність низки визначень Закону, що дозволяє по-різному його трактувати [5].

Наглядний та керуючий урядовий орган, який опікується ЗМІ, також отримав право стягувати колосальні штрафи (доходять до \$ 900 000 для радіо і телебачення) з засобів масової інформації за «незбалансоване висвітлення подій».

Ці два Закони, про які йшла мова вище, викликали різку критику в Європейському Союзі, всі великі європейські періодичні видання вкрай суворо висловилися про них, вживаючи серед інших і такі визначення, як «шовіністичний». З моменту прийняття Закону своє занепокоєння висловили всі найбільші міжнародні інститути-ООН, Рада Європи, ОБСЄ. Ці нові Закони, які набули чинності 1 січня 2011 року, призвели до повного контролю ЗМІ Угорщини з боку уряду, а це, у свою чергу, підриває демократичні

цінності та авторитет Євросоюзу.

18 квітня 2011 року Державні збори 262 голосами представників коаліційної більшості ухвалили новий Основний Закон країни. 25 квітня 2011 року президент республіки Пал Шмідт підписав цей документ (який офіційно дістав назву Основного Закону Угорщини), що згідно з п. 1 Заключних положень набув чинності 1 січня 2012 року. Низка положень цього документу вступала в протиріччя з ліберальним основам Європейського Союзу. Він розпочинається із Національного Кредо у якому сказано про те, що ми визнаємо роль християнства у збереженні нації. У Стаття D говориться про те, що Угорщина, з урахуванням єдності всієї угорської нації, відповідає за долю угорців, які живуть за її межами, сприяє збереженню та розвитку їх спільнот, підтримує їх прагнення, спрямовані на збереження угорського ідентитету, здійснення індивідуальних та колективних прав, створення громадських органів самоврядування, благополуччя на батьківщині, а також сприяє їх співпраці один з одним та з Угорщиною. У Статті L сказано про те, що Угорщина захищає інститут шлюбу як добровільно встановлені подружні відносини між чоловіком та жінкою, а також сім'ю, як основу збереження нації. У Статті II право на захист життя з моменту зачаття[6].

Саме ці положення Основного Закону Угорщини, які закріплювали переважне положення однієї з релігій, прерогативу угорської національної меншини, яка проживає за кордоном вимагати надання їм колективних прав, нетерпимості до одностатевих шлюбів, сумнівів у праві на аборт, встановлювали контроль з боку уряду за Центробанком, посилення повноважень уряду під час призначення суддів Конституційного суду Угорщини викликали гостру критику з боку Брюсселю.

Новий Основний Закон суттєво збільшив роль держави у житті угорського суспільства, дозволив створити цілу низку конституційних законів. Проведені реформи значно скоротили повноваження Конституційного суду, який сьогодні має право відмінити або домагатися перегляду Основного закону або поправок до нього лише з точки зору відповідності процедурним нормам процесів їх створення, прийняття та оприлюднення. Що стосується змісту цього документу то ця функція виключена зі сфери компетенції КС [6. 24. cikk]. У той же час за КС залишилося право вето щодо законів про бюджет та податки, але з оговоркою, якщо вони порушують право на життя та людську гідність, право на захист персональних даних, свободу думки, совісті та релігії [6. 37. cikk].

Зразу після вступу у дію Конституції Євросоюз робив спроби переконати Будапешт у зміні тих її положень, які вступали у протиріччя із законодавством Спільноти. З цією метою були здійснені неодноразові візити до столиці Угорщини канцлера Німеччини Ангела Меркель, керівника Єврокомісії Жозе Мануел Баррозу. В. Орбан пішов на частину поступок, але головні положення про які вже йшла мова вище залишилися в силі.

З того часу протиріччя між Будапештом в Брюсселем тільки загострювалися. Особлива тема відношення уряду В. Orbana до проблеми біженців. У 2015 році угорці у категоричній формі відмовилися приймати біженців і навіть опоясали кордони Угорщини колючим дротом. Більш того в листопаді 21 року Орбан запропонував мігрантам і біженцям відкрити коридори до Європи через його країну, «якщо Захід того забажає» [7].

Угорщина уже сьогодні активно шукає альтернативу співпраці із ЄС та пішла на укріплення стосунків з Росією, Китаєм та Туреччиною. Чого варта лише відмова Угорщини від транзиту російського газу через Україну. Виступи Orbana проти антиросійських санкцій, а також його заяви про те, що Угорщина не планує допомагати

Україні зброєю та не дозволить транзит військової допомоги від інших союзників через свою територію, посилили недовіру щодо нього серед більшості країн Євроспільноти.

Такі дії Будапешта викликають гостру критику з боку керівництва провідних держав ЄС та й самого керівництва Співдружності. На початку вересня 2021 року у Євросоюзі було прийнято рішення не виділяти гроші Угорщині на відновлення економіки після COVID-19, а це 7,2 млрд. євро. За оцінкою ЄС, Будапешт не дотримується загальноєвропейських принципів і підриває ідею верховенства закону.

У самій Угорщині вже звучать заклики вийти із ЄС. Так в серпні цього року угорська проурядова газета Magyar Nemzet у своїй статті: «Настав час поговорити про Nuhit (Hungarn Exit-за аналогією з Brexit)-вихід Угорщини з Євросоюзу» написала: «Зараз ми повинні, нарешті, серйозно подумати про наш можливий вихід із союзу держав, який спливає кров'ю, маючи тисячі ран, але при цьому демонструє імперські симптоми і поводить зневажливо та зарозуміло зі своїми країнами-членами у Східній та Центральній Європі».

Висновки.

Підводячи підсумок вищенаведеному, можна стверджувати наступне, політичний курс В. Орбана направлений на збереження право-консервативних принципів, як всередині країни так і за її межами не відповідає ліберальній ідеології, яка панує в ЄС. Відмова Будапешту слідувати рекомендаціям офіційного Брюсселю, посилення державного управління інститутами демократії та реформу державного сектора у бік централізації, повернення до консервативних традицій угорської держави, згортання демократичних принципів правління та посилення авторитарних тенденцій викликають повне несприйняття у Євроспільноті. Чи приведе це до виключення Угорщини з ЄС покаже час, але одне зрозуміло провідні Європейські країни не дадуть В.Орбану впровадити політику «орбанізації» у діяльність цієї регіональної організації.

В Україні за часів президентства П. О. Порошенка на конституційному рівні було закріплено прагнення України стати членом НАТО та ЄС [8]. Ці новації палко підтримали політичних сил, які розділяють право-консервативну ідеологію, не розуміючи, що з вступом у ці регіональні організації державі прийдеться частину свого суверенітету передавати Брюсселю. А це значить розділяти ліберальні цінності, які панують у першу чергу в Європейському Союзі. Це і терпимість до будь-якої релігії, це і повага до прав національних меншин, це і толерантність до сексуальних меншин і т. п.

У разі, якщо Україна не буде виконувати вищенаведене, її чекає доля вигнанця в Спільноті і навіть припинення членства.

Список використаних джерел

1. Україна офіційно спрямувала у Брюссель заявку на членство в ЄС <https://www.epravda.com.ua/news/2022/02/28/682990/>
2. Україна може отримати статус кандидата на вступ в ЄС вже у червні-Маасікас <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3453905-ukraina-moze-otrimati-status-kandidata-na-vstup-v-es-vze-u-cervni-maasikas.html>
3. Україна вступить в ЄС найближчими роками — Жовква <https://zn.ua/ukr/POLITICS/ukrajina-vstupit-v-jes-najblizhchimi-rokami-ihor-zhovkva.html>
4. 2010. évi CIV. Törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000104.TV>
5. Bajomi- Lázár Péter *A patrónusi-kliensi médiarendszer Magyarországon 2010-2018* Napvilág Kiadó ,

Megjelenés: 2020. március 19

6. Magyarország Alaptörvénye. 24. cikk, (5) bekezdés. URL: http://www.njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140968#foot_41_place. (Accessed 18.08.2016). (In Hungarian)

7. «Якщо вам це потрібно»: Орбан запропонував біженцям коридор до ЄС через Угорщину <https://tsn.ua/svit/yakscho-zahid-cogo-hoche-orban-zaproponuvav-bizhencyam-koridor-u-yes-cherez-ugorschinu-1902991.html>

8. Закон про зміни до Конституції щодо курсу на вступ в ЄС і НАТО набув чинності eu-ua.kmi.gov.ua/novyny/zakon-pro-zminy-do-konstytuciyi-shchodo-kursu-na-vstup-v-yes-i-nato-nabuv-chynnosti